

The main differences between the national and European systems of preschool education are characterized.

The most important areas of improvement of the system of education of preschool children in Ukraine are identified, possible measures for the transformation of the European pedagogical thought of the past and present are singled out.

The main requirements for changes in the modern Ukrainian system of preschool education are formulated, in particular, the integration of higher education institutions of Ukraine, academic mobility of students, modernization of the preschool sphere, constant monitoring of the quality of preschool education, the introduction of educational innovations in the professional training of preschool specialists, strengthening the motivation of future educators, improving the social competence of preschoolers, improving the image of a teacher of a preschool education institution, etc.

The importance of applying the European experience of preschool pedagogy in the individual education of a child, the mandatory consideration of the psychological and pedagogical features of preschoolers in order to solve the current tasks of educating students in the modern conditions of the functioning of the national system of training preschool specialists is emphasized.

Key words: education of preschool children, system of preschool education, transformation of European pedagogical experience, integration, European educational space.

УДК 374.7(-044.337):(001.83)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.1.21>

Калюжна Т. Г., Самко А. М.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті висвітлено шляхи модернізації системи післядипломної освіти в Україні в контексті Європейської інтеграції. Проведено теоретичний аналіз вітчизняних і європейських нормативно-правових документів, які підготовлено в рамках міжнародних проєктів. Проаналізовано перспективи розвитку безперервної освіти в умовах євроінтеграції, що сприятиме активному входженню України в ЄС. Визначено стратегічні пріоритетні напрями співробітництва між Україною та ЄС у сфері науки, технологій та інновацій з урахуванням національних і глобальних викликів, здобутків і потенціалу вітчизняної науки, нового стратегічного порядку денного ЄС. Встановлено, що основним чинником забезпечення відкритості освіти є її технологічність, що ґрунтується на використанні цифрових технологій, ресурсів Інтернету, технологій дистанційного навчання, які забезпечують інтенсифікацію, безперервність та індивідуалізацію навчання.

Зазначено, що інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, модернізації змісту освіти та формування відповідного відкритого контенту, який передбачає ціннісне використання знань, розвиток ключових компетентностей, пізнавальних здібностей і критичного мислення сучасних фахівців, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя.

Рекомендовано комплекс заходів, спрямованих на прискорення темпів інтеграції до Європейського дослідницького простору: реалізувати принципи конкурентоздатного освітнього віртуального середовища; розробляти індивідуально-освітні траєкторії професійного розвитку і саморозвитку фахівців; розробляти і впроваджувати диференційовані, багатоваріантні, диверсифіковані за профілем програми, моделі, форми освіти дорослих з урахуванням їх фахових запитів, індивідуальних потреб, соціально-економічних запитів та актуалізації розвитку креативних індустрій. Запропоновано рекомендації щодо забезпечення більш активних євроінтеграційних процесів в Україні у галузі післядипломної освіти.

Ключові слова: євроінтеграція, післядипломна освіта, освіта дорослих, компетенції, відкрита освіта, креативні індустрії.

Трансформаційні процеси у світі, які посилюються глобальними викликами у всіх сферах життєдіяльності людини, призвели до необхідності посилення ролі освіти на всіх її рівнях як невід'ємного чинника розвитку нашої країни. Особливої уваги заслуговує освіта дорослих, зокрема післядипломна освіта, яка є складником освіти впродовж життя.

Тенденції соціального та економічного розвитку Європи і України вимагають створення єдиного простору в галузі освіти та професійного розвитку, розбудови нової системи освіти – «інноваційного навчання», що формує у здобувачів здатність до проєктивного визначення майбутнього, утверджує відповідальність за нього та віру у свої можливості впливати на це майбутнє уже сьогодні. Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, модернізації змісту освіти та організації його адекватно світовим тенденціям, вимогам ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання впродовж життя [8].

Окремої уваги заслугове післядипломна освіта України, входження якої до європейського та світового освітніх просторів є складним процесом, який залежить від високого професіоналізму педагогічного персоналу, від рівня розвитку професійного потенціалу та самореалізації фахівців освіти дорослих.

Питання євроінтеграції освіти України є досить актуальними серед вітчизняних науковців. Аналіз можливості співпраці в галузі освіти і науки ще на початковому етапі цього процесу здійснювала науковець А. Круглашова, дослідниця О. Краєвська розглядала перспективи співпраці під час укладання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Науковець Н. Рилач аналізує діяльність Програми «Горизонт 2020» та можливості інтеграції України в Європейський дослідницький простір. Особливу увагу приділяють цьому питанню сучасні дослідники, науковці та практики, такі як: Ф. Ващук, В. Журавський, С. Квіт, Т. Корольова, К. Кириченко, В. Лозовий, Ф. Моїсеєва, Ю. Петришак, Є. Пінчук, Є. Романенко, О. Співаковський, В. Усачов, Т. Фініков, О. Шаров та інші, зокрема вітчизняній і зарубіжній післядипломній освіті – М. Антонович, В. Бахрушин, О. Барабаш, С. Натрошвілі, В. Андрущенко, М. Мурашка, М. Згуровський.

Мета статті полягає у висвітленні деяких аспектів модернізації післядипломної освіти України в контексті європейської інтеграції.

Інтеграція України до Європейського дослідницького простору є частиною імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Відповідно до статей 375–376 Угоди співробітництво між Україною та ЄС у сфері науки і технологій спрямоване на залучення України до Європейського дослідницького простору (European Research Area, ERA) – єдиного дослідницького та інноваційного простору, націленого на створення спільного ринку досліджень та реалізації міжнародних наукових програм, розробок та інновацій ЄС, сприяння вільному переміщенню дослідників, знань і технологій, заохочення більш конкурентоспроможної європейської промисловості, підтримку реформування та реорганізації системи управління науковою сферою та наукових установ, участі у рамкових програмах ЄС з досліджень та інновацій [1].

Для українських учених інтеграція до Європейського дослідницького простору (ЄДП) є можливістю поглибити співпрацю з науковою спільнотою ЄС, а для держави – інструментом адаптації стандартів і норм Європейського Союзу у сфері науки та інновацій. У 2021 р. ЄДП перейшов до четвертої фази розвитку, у фокусі якої лежить невідкладний пріоритет відновлення Європи на тлі триваючої пандемії COVID-19, а також надолуження невиконаних цілей попередніх періодів розвитку ЄДП, серед яких – досягнення обсягів фінансування науки на рівні 3 % ВВП; успішний трансфер результатів досліджень і розробок в інноваційні продукти; висока якість наукових досліджень та інноваційної діяльності по всьому ЄС; гендерна рівність у дослідженнях та інноваціях. З огляду на це Європейська комісія визначила чотири стратегічні цілі нового ЄДП [3]:

- 1) надання переваги інвестиціям та реформам у сфері досліджень та інновацій у напрямі зеленого та цифрового переходу (подвійного переходу) для відновлення Європи і підвищення її конкурентоспроможності;
- 2) прискорення виведення на ринок результатів досліджень і розробок;
- 3) посилення мобільності дослідників і вільного руху знань і технологій завдяки тіснішій співпраці між країнами – членами ЄС;
- 4) поліпшення доступу до передових технологій та інфраструктури для дослідників по всьому ЄС.

У євроатлантичному векторі співробітництво у сфері науки та інновацій здійснюється через посилення взаємодії з міжнародними організаціями. Міністерство освіти і науки координує участь України в програмі НАТО “Наука заради миру та безпеки”. [7]. Наукова програма НАТО (2004 р.) була замінена програмою “Наука заради миру та безпеки” (Science for Peace and Security (SPS) Programme). Програма об’єднує вчених України та вчених держав-членів НАТО і держав-членів ЄС, які спільно вирішують питання безпеки за допомогою наукового співробітництва [14].

Євроінтеграційні прагнення України у сфері освіти і науки відображені в реформах Міністерства освіти і науки України. Вони покликані покроково утвердити кращі стандарти європейської освітньої та наукової традиції в українському суспільстві. На цьому наголосив С. Шкарлет під час установчого засідання Комісії з питань координації виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яке відбулося 21 жовтня 2020 року. С. Шкарлет виокремив чотири євроінтеграційні пріоритети у сфері освіти і науки, над якими працює Міністерство:

- інтеграція України до Європейського дослідницького та інноваційного простору;
- активізація участі українських дослідників у наукових, науково-технічних та інноваційних програмах та ініціативах ЄС;
- розбудова системи забезпечення якості освіти і навчання відповідно до європейських стандартів та рекомендацій;
- розширення можливостей академічної мобільності для учнів, студентів, викладачів і дослідників ЄС.

Минулого року було оновлено Дорожню карту інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA), яка є стратегічним документом, що охоплює багатосторонні процеси з метою системної підтримки науки та інновацій. Пріоритетні завдання із впровадження цього документа на 2022 рік було представлено під час інфодня “Research and Innovation Day in Ukraine”, що відбувся в Міністерстві освіти і науки. Серед пріоритетів керівник експертної групи з питань інтеграції до Європейського дослідницького простору директорату науки та інновацій МОН Г. Мозолевич назвав формування пулу експертів та

забезпечення роботи українських представників у підгрупах Комітету Ради ЄС з питань Європейського дослідницького простору та інновацій (ERAC). Також одним із пріоритетів назвав визначення фінансових, організаційних та правових механізмів приєднання українських дослідницьких інфраструктур до Європейських консорціумів дослідницьких інфраструктур, але, на превеликий жаль, вторгнення РФ у нашу країну порушило плани долучення України і до програми “Горизонт Європа”, і щодо розширення участі в програмі EUREKA, приєднання до програми європейського співробітництва у сфері науки та інновацій COST, активізації участі України в Європейському інституті інновацій і технологій (ЄІТ), але наперекір планам загарбників ми отримали більшу підтримку від іноземних партнерів і більше можливостей для обміну досвідом дослідників, педагогічного персоналу як закладів вищої освіти, так і закладів післядипломної освіти.

Завдяки особливим досягненням, які випливають із Лісабонської стратегії та Болонського процесу, європейський освітньо-науковий простір стає дедалі важливішою реальністю для наукового та освітнього середовища, зокрема в Україні та Європі. Проте реалізація цілей, передбачених Болонською декларацією, Комюніке Європейського Союзу “Міжнародна значимість Європейського наукового простору”, Деклараціями Європейської Асоціації Університетів, Програмою Європейського Союзу “Креативна Європа”, можлива лише за умови використання, зміцнення та концентрації інтелектуального, культурного, соціального, дослідницького та технологічного потенціалів освітнього середовища України.

Зазначимо, що нова модель розвитку суспільства знань вимагає від сучасного фахівця широкого спектра навичок і компетенцій для успішного виконання професійних функцій, забезпечення всебічного та сталого розвитку освіти та наукових досліджень в Україні, соціальної згуртованості та подальшого розвитку демократичної культури.

У Рамковій програмі ключових компетенцій для навчання впродовж життя [6], яка затверджена Європейським Парламентом та Радою Європейського Союзу, визначено та конкретизовано такі взаємопов’язані оновлені ключові компетенції, як: 1) грамотність (*Literacy competence*); 2) багатомовна компетентність (*Languages competence*); 3) математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії (*Mathematical competence and competence in science, technology and engineering*); 4) цифрова компетентність (*Digital competence*); 5) особистісна, соціальна та навчальна компетентність (уміння вчитися) (*Personal, social and learning competence*); 6) громадянська компетентність (*Civic competence*); 7) підприємницька компетентність (*Entrepreneurship competence*); 8) компетентність культурної обізнаності та самовираження (*Cultural awareness and expression competence*).

Зауважимо, що поняття “компетентність” передбачає не тільки набуття знань і навичок, а й мобілізацію знань, навичок, ставлення та цінностей для розв’язання комплексних, складних завдань і вимог, що постають перед людиною у сучасному світі [4, с. 4–5]. Отже, важливо не саме знання, а його використання, тобто застосування здобутих знань у різноманітних ситуаціях.

На основі аналізу авторитетних джерел, залучених до досліджуваної проблеми, зокрема: Future work skills (Institute for the Future for the University of the Phoenix Research Institute, 2011), Model P21 (Partnership for 21 Century Skills, 2011), Модель ключових компетенцій OECD / PISA (2005), Матеріали Всесвітнього

Таблиця 1

Модель компетенцій майбутнього

Кластер компетентностей	Зміст
Перший кластер (23 компетенції, 21 % від загальної кількості)	здатність взаємодіяти та співпрацювати з іншими людьми (включає такі навички, як: спілкування (презентація, письмо, переговори, відкритість), міжособистісні (робота в команді, емоційний інтелект, емпатія, орієнтація на клієнта), міжкультурна взаємодія (соціальна відповідальність, міжфункціональна та міждисциплінарна взаємодія)
Другий кластер (15 компетенцій, 14 % від загальної кількості)	мислення та вирішення проблем (критичне мислення, оцінка фактів і тверджень, прийняття рішень, управління стресом, адекватне сприйняття критики)
Третій кластер (13 компетенцій, 12 % від загальної кількості)	навчання та відкритість до нового (навчання, відкритість до нового досвіду)
Четвертий кластер (10 компетентностей, 9 % від загальної кількості)	інноваційність та креативність (сміливість, готовність до творчих експериментів)
П’ятий кластер (10 компетенцій, 9 % від загальної кількості)	цифрові знання та навички (обробка та аналіз даних, проектування виробничих систем, програмування та знання основ робототехніки, здатність розуміти та використовувати нові технології)
Шостий кластер (10 компетенцій, 9 % від загальної кількості)	усвідомлення та самоуправління (визначення пріоритетів, контроль уваги, пошук сенсу в роботі та житті, життєздатність, планування, саморозуміння)

Складено авторами.

Джерело: Institute for the Future for the University of the Phoenix Research Institute (2011); Partnership for 21 Century Skills (2011); Модель ключових компетенцій OECD / PISA (2005), Матеріали Всесвітнього економічного форуму в Давосі (2016).

економічного форуму в Давосі (2016), Концепція чотирирівневої освіти (Бостон, 2015), дослідниками розроблено модель компетенцій майбутнього (табл. 1), яка охоплює шість кластерів і включає понад 80% компетенцій майбутнього.

Інноваційні напрями розвитку суспільства знань потребують від сучасного фахівця широкого спектра компетенцій і можливостей його безперервного професійного розвитку. На думку дослідників [5, с. 38–44], орієнтація на інновації визначає діяльність не лише високотехнологічних і наукових галузей, але і системи освіти, рівень якої поряд з інноваційною економікою країни є показником її конкурентоздатності на світовому ринку. Отже, джерелом професійного розвитку фахівця є не стільки його здібності, скільки креативна практика та інноваційна діяльність, цінності міжкультурної взаємодії та співробітництва, можливості професійної мобільності та необхідність оволодіння варіативними професійними ролями.

У неформальній та інформальній безперервній освіті активізація новаторської діяльності науковців і педагогів можлива у створенні або долученні до простору креативних платформ [5, с. 38–44]. Тому безперервний професійний розвиток педагога має охоплювати й участь у креативних індустріях як ключового компонента у виробництві інновацій. Задля ефективної участі науковців у креативних індустріях необхідне поєднання ключових напрямів освітньої діяльності [5, с. 41–42].

Україна вже зробила перші кроки у розвитку креативних індустрій, про що свідчить участь у програмі Європейського Союзу «Креативна Європа», що дозволяє українським культурним і освітнім інституціям долучатися до європейських професійних мереж, реалізовувати різноманітні спільні міжнародні проекти. Розроблено доктрину збалансованого розвитку “Україна-2030”, в якій зазначено, що розвиток креативної економіки є одним із драйверів економічного розвитку країни [17].

Ми погоджуємося з думкою М. Ілляхової, що післядипломна освіта як частина безперервної освіти має впроваджувати актуальні види економічної діяльності відповідно до статистичної класифікації, прийнятої на основі Європейського Парламенту та Ради ЄС, які належать до креативних індустрій, а саме: видавництво мультимедійних посібників, підручників; виробництво освітніх відеофільмів і телевізійних програм; розробка та трансляція освітніх заходів; створення віртуального освітнього простору з метою онлайн-консультацій, онлайн-коучингу; наукові дослідження та розробки у трансдисциплінарній сфері; маркетингові дослідження у сфері освіти; проведення майстер-класів, освітніх фестивалів, виставок, форумів [5, с. 42].

З огляду на вищезазначене, для інтеграції системи формальної, неформальної та інформальної післядипломної освіти у світовий освітній простір необхідно забезпечити психолого-педагогічний, андрагогічний, інформаційно-комунікативний та інноваційно-креативний супровід безперервного професійного розвитку педагога [16].

Метою модернізації післядипломної освіти в Україні на шляху до євроінтеграції є створення такої моделі освітнього процесу, в якій би оптимально поєдналися кращі вітчизняні й зарубіжні традиції. Європейська освіта не повинна конкурувати з національною освітою, а повинна поширювати та доповнювати її. Адаптація гуманістичних традицій української педагогіки та зарубіжного досвіду виховання особистості, здатної до активних самостійних дій, дозволить створити динамічну, мобільну, конкурентоспроможну модель освітньої системи. Нова соціально-професійна місія педагога розглядається в контексті європейського професіоналізму зі збереженням кращих ментальних українських рис, європейського виміру педагогічних якостей.

В умовах глобальної кризи на фоні пандемії, а також під час російсько-української війни розбудова відкритої освіти в Україні відкриває нові можливості для вдосконалення професійного розвитку педагогів, спонукає до пошуку нових ідей, способів організації навчання. На думку дослідників [11, с. 178], відкрита освіта є багатогранним і багатоплановим об'єктом, її інтенсивний розвиток вносить суттєві зміни у систему вищої освіти: стирає державні кордони, розбудовує єдиний інформаційний освітній простір, розширює комунікаційні можливості, змінює засоби навчання та трансформує традиційну систему освіти в концептуальну модель нової освіти.

Ми погоджуємося з точкою зору дослідників [12, с. 245], які розглядають професійний розвиток педагогічних працівників в умовах відкритої освіти як процес (діяльність), націлений на розвиток професійної компетентності фахівця, який забезпечується постійною трансформацією його професійного системного мислення, регульованого суспільними вимогами та індивідуальними потребами, тісно пов'язаними з реальною життєдіяльністю та навчанням упродовж життя з використанням різних форм і методів відкритої освіти, зокрема з використанням інформаційних технологій та електронних освітніх ресурсів.

За результатами узагальнення [11, с. 177], назвемо низку ключових орієнтирів професійного розвитку педагогів в умовах відкритої освіти, зокрема: вдосконалення інформаційно-технологічної структури інститутів післядипломної освіти; розроблення й адаптація різних платформ та електронних освітніх ресурсів на децентралізованій основі для освіти дорослих; урізноманітнення змісту навчальних курсів та їх вибору на безкоштовній і платній основі; персоналізація освітнього процесу відповідно до особистісних потреб на основі самонавчання та саморозвитку; постійне перепроектування навчальних програм і сприяння самостійному навчанню за допомогою технологічних ресурсів; динамічність у навчанні як здатність переміщатися між освітніми контекстами; розвиток механізмів оцінки, визнання та сертифікації, створення нормативно-правового забезпечення для їх співіснування та ефективного використання.

Як зазначає В. Сидоренко, у системі відкритої освіти створено умови для безперервного навчання впродовж усього життя, доступності в отриманні знань, відповідно до запитів і потреб особистості та суспільства. Основним чинником забезпечення відкритості освіти є її технологічність, що ґрунтується на використанні цифрових технологій, ресурсів Інтернету, технологій дистанційного навчання, що забезпечують інтенсифікацію, безперервність та індивідуалізацію навчання. Дослідниця наголошує, що саме відкритість є ключовою характеристикою освітнього процесу на курсах підвищення кваліфікації, що сприяє орієнтації навчального контенту на слухача як суб'єкта освітньої діяльності [15]. Основним компонентом відкритого освітнього середовища є електронні освітні ресурси: електронне навчання; мобільне навчання; мережеве навчання; змішане навчання; перегорнуте навчання; взаємонавчання тощо. Крім того, у системі формальної й неформальної освіти з'являється велика кількість навчальних онлайн-платформ, які є доступними широкому загалу.

Потрібно наголосити, що педагогу необхідно знати кілька іноземних мов, що сприятиме активізації процесів інтеграції українців у європейську спільноту та постійно використовувати їх для спілкування та взаємодії з колегами з інших країн, творення й реалізації педагогічних проєктів, проведення екскурсій, обмінів, стажування. Міністерство культури та інформаційної політики розробило законопроект про особливий статус англійської мови в Україні як мови міжнародного спілкування [9].

На шляху до євроінтеграції, з точки зору Т. Сорочан, має відбуватися трансформація професійного розвитку педагогічної еліти України, а за їхнього лідерства – усіх освітян. Серед інновацій у післядипломній освіті – поширення дистанційного навчання у відкритих університетах як цифрових екосистемах і двійниках закладів післядипломної освіти, створення освітніх технопарків, хабів і діджиталхабів [10].

Перший освітній хаб під час воєнного стану був відкритий у Хмельницькій області і дав можливість освоїти 48 професій за пришвидшеною програмою. Після цього був заснований проєкт “Освітній хаб. Діти”, який забезпечив організоване дозвілля дітей для можливості батьків у цей час працювати. Освітні хаби в Україні створюються з ініціативи Міністерства освіти і науки при обласних департаментах освіти, а за кордоном – за сприяння міністерств освіти відповідних держав. Про це у своїй доповіді на Міжнародній серпневій педагогічній науково-практичній конференції 2022 “ОСВІТА, ОСВІТЯНИ – НЕЗЛАМНІ У ВІЙНІ” зазначив С. Куценко, який презентував інноваційну діяльність щодо роботи освітніх хабів в Україні [13].

Здійснюється комунікація з донорськими організаціями щодо підтримки мережі українських освітніх хабів за кордоном. Організовано співпрацю з центральним офісом ЮНІСЕФ і регіональними офісами в Румунії, Польщі, Болгарії, Словаччині, Угорщині щодо відкриття освітніх хабів у цих країнах. Узято участь у нараді із фондом Save the Children щодо інтеграції освітніх хабів із цифровими освітніми центрами для реалізації проєкту в 10 регіонах України.

Нині за підтримки Central European Initiative (CEI) готується до відкриття Український освітній хаб у Польщі (м. Варшава), а за підтримки DVV International готується до відкриття Освітній хаб у Німеччині (м. Лейпциг). Також уже відкрито Український освітній хаб у Швейцарії (м. Женева). Зазначимо, що при Інституті педагогічної освіти та освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України діє IPOOD hab. Освітній Хаб “IPOOD hab” – сучасний освітній простір самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення для різних категорій дорослого населення та всіх зацікавлених у власному неперервному професійному розвитку.

Акцентуємо увагу на зміні форм, методів і технологій професійного розвитку, які створюють умови для більшої активності й усвідомленості учасників освітнього процесу. На думку Т. Сорочан, пріоритет технологій EdTech як поєднання освітніх і цифрових технологій дозволяє охопити великі за обсягом спільноти освітян, залучити їх до професійного розвитку з метою поширення інновацій і підготовки до реформ. До методичного арсеналу входять квести, воркшопи, коворкінги, сторітелінг, інфографіка, діджитал-діалоги, відеоролики, доповнена реальність, імітаційні ігри тощо. Це дозволяє педагогам опанувати сукупність м'яких навичок, необхідних для запровадження інновацій у процесі реалізації освітніх реформ [10].

До прикладу, у рамках експериментальної роботи з педагогічним персоналом кафедри педагогіки, корекційної освіти та менеджменту Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського здійснено впровадження презентаційних матеріалів щодо сутності, структури, особливостей андрагогічної компетентності, критерії та рівні її сформованості, формування та розвитку андрагогічної компетентності; андрагогічних модусів професіоналізації; андрагогічних аспектів самореалізації; розвитку професійної мобільності педагога; андрагогічних умов професійно-особистісного саморозвитку педагога; андрагогічних засад освітнього процесу післядипломної педагогічної освіти; створено відеоролики для неформальної та інформальної освіти педагогів.

Також у межах експериментальної роботи здійснювався науково-методичний супровід через впровадження окремих блоків рукописів: практичного посібника “Тренінги з розвитку професійної компетентності”; методичних рекомендацій до курсу “Методика проведення тренінгів з розвитку професійної компетентності”; навчальної програми курсу “Професійна компетентність андрагога”; методичних рекомендацій до програми “Професійна компетентність андрагога”; монографії “Професіоналізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в умовах формальної і неформальної освіти: теоретико-методичний аспект”;

анотованого бібліографічного покажчика “Підготовка педагогічного персоналу до роботи з дорослими у закладах формальної і неформальної освіти”; концепції “Концепція підготовки педагогічного персоналу до роботи з дорослими”.

В умовах безперервної підготовки педагогів розбудова гнучкої, перспективної системи підвищення кваліфікації передбачає розробку та впровадження в освіту багатофакультативних, багаторівневих, диверсифікованих за профілем освітньо-професійних програм, форм навчання дорослих, систему підвищення кваліфікації відповідно до соціально-педагогічних запитів, особистісних і професійних потреб фахівців.

Отже, для забезпечення інтеграції безперервної освіти і науки України в освітньо-дослідницький простір Європейського Союзу необхідно сприяти формуванню цілісної системи формальної, інформальної та неформальної освіти; розробити індивідуальні освітні траєкторії професійного розвитку та саморозвитку спеціалістів; розробити та впровадити диференційований, євроінтеграційний профіль, який також диверсифікований програмним профілем, формами навчання дорослих, що базуються на професійних потребах, індивідуальних потребах, соціально-економічних запитах, а також актуалізувати розвиток креативної індустрії. Різноманітність форм, моделей, технологій і напрямів підвищення кваліфікації дає змогу підготувати конкурентоспроможного спеціаліста на світовому ринку освітніх послуг, здатного до постійного саморозвитку, самоосвіти та самореалізації, навчання впродовж життя.

Висновки. Висвітлені аспекти модернізації післядипломної освіти України в контексті євроінтеграції сприяють поліпшенню мотивації, креативності педагогічних працівників, готовності до самовдосконалення та навчання впродовж життя у спільноті міжнародної єдності.

Для забезпечення більш активних євроінтеграційних процесів в Україні у галузі післядипломної освіти необхідна як активніша роль держави у створенні оптимальних умов і стимулів міжнародної співпраці ЗВО, так і керівництва закладів післядипломної освіти. На рівні держави необхідно: забезпечити модернізацію механізмів фінансування, суттєво підвищити рівень їхнього фінансового забезпечення, посилити їхню фінансову й адміністративну автономію та у сфері організації й участі в різних формах міжнародної співпраці; Міністерство освіти і науки України має більш активно стимулювати участь закладів післядипломної освіти в європейських програмах співпраці, забезпечити організаційну і методичну підтримку вітчизняних закладів післядипломної освіти в процесі укладання міжнародних угод, подання запитів на участь у міжнародних освітніх проєктах.

На рівні закладів післядипломної освіти необхідно: забезпечити впровадження новітніх моделей організації навчального процесу і технологій навчання, які широко використовуються в освітній практиці європейських університетів; проводити тренінги для педагогічного персоналу і слухачів із питань європейської інтеграції та участі в європейських освітніх програмах; поширювати освітні та наукові досягнення закладів післядипломної освіти України для залучення потенційних партнерів і замовників послуг з інших країн.

Використана література:

1. A new ERA for Research and Innovation – a spotlight on the relevance for European Partnerships. *ERA LEARN*, 2021. URL: <https://www.era-learn.eu/news-events/news/a-new-era-for-research-and-innovation-2013-a-spotlight-on-the-relevance-for-european-partnerships> (дата звернення: 05.09.2022).
2. Commission Staff Working Document Accompanying the Document Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Life-Long Learning SWD/2018/014 final – 2018/08 (NLE). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2018:0014:FIN> (дата звернення: 06.09.2022).
3. European Research Area. European Commission. 2021. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/era_en (дата звернення: 05.09.2022).
4. OECD. Preparing our youth for an inclusive and sustainable world. The OECD PISA global competence framework. Paris, 2018. 33 p. URL: <https://www.oecd.org/pisa/Handbook-PISA-2018-Global-Competence.pdf> (дата звернення: 08.09.2022).
5. Ілляхова М. Креативні практики у безперервному професійному розвитку науково-педагогічних працівників. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 2. С. 38–44.
6. Європейська довідкова рамка ключових компетентностей для навчання впродовж життя. 2018 р. URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53> (дата звернення: 25.08.2022).
7. Європейська та Євроатлантична інтеграція. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/yevropejska-ta-yevroatlantichna-integraciya> (дата звернення: 26.08.2022).
8. Кендохова А. Розвиток системи інтернаціоналізації освітнього процесу як пріоритет інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти. *Педагогічний вісник*. № 1–2. 2022. Кропивницький : КЗ “КОІПІО ім. В. Сухомлинського”. URL: https://znayshov.com/News/Details/pedahohichnyi_visnyk_1_2_2022 (дата звернення: 26.08.2022).
9. Мінкульт хоче надати англійській мові особливий статус в Україні. URL: <https://suspilne.media/270601-minkult-hoce-nadati-anglijskij-movi-osoblivij-status-v-ukraini/> (дата звернення: 08.09.2022).
10. Освітня подія року: Міжнародна серпнева педагогічна науково-практична конференція “Освіта, освітяни – незламні у війні” Локація “Навчання педагогічної еліти”. URL: <http://umo.edu.ua/news/osvitnja-podija-roku-mizhnarodna-serpneva-pedagoghichna-naukovo-praktichna-konferencija-osvita-osvitjani--nezlamni-u-vijni-lokacija-navchannja-pedagoghichnoji-eliti> (дата звернення: 01.09.2022).
11. Петренко Л. М. Стратегічні орієнтири професійного розвитку науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти. *Вісник післядипломної освіти*. 2020. № 13 (42). С. 170–184.
12. Петренко Л. М., Романова Г. М., Пуховська Л. П., Султанова Л. Ю., Оленко П. С. Моделі неперервного професійного розвитку педагогічних та науково-педагогічних працівників у контексті відкритої освіти. *Професійний розвиток фахівців в умовах цифровізації суспільства: сучасні тренди*. 2021. С. 243–250.

13. Проведено Локацію для ректорів (директорів) закладів вищої та післядипломної педагогічної освіти за темою “НАВЧАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕЛІТИ”. URL: <https://imzo.gov.ua/2022/08/19/provedeno-lokatsiiu-dlia-rektoriv-dyrektoriv-zakladiv-vyshchoi-ta-pisliadyplomnoi-pedahohichnoi-osvity-za-temoiu-navchannya-pedahohichnoyi-elity/> (дата звернення: 05.09.2022).
14. Програма НАТО “Наука заради миру та безпеки”. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/nato> (дата звернення: 03.09.2022)
15. Сидоренко В. В. Забезпечення якості освітнього процесу курсів підвищення кваліфікації за різними моделями і формами навчання в умовах відкритої освіти. *Вісник післядипломної освіти*. 2019. № 7 (36), С. 82–88.
16. Сидоренко В. В., Ілляхова М. В., Пономаревський А. С. Модернізація системи післядипломної педагогічної освіти в Україні в умовах європейської інтеграції. 2019. Assent Graphics Communications, Chicago, USA.
17. Україна-2030: Доктрина збалансованого розвитку. Видання друге. Львів : Кальварія, 2017. 164 с.

References:

1. A new ERA for Research and Innovation – a spotlight on the relevance for European Partnerships. ERA LEARN, 2021. URL: <https://www.era-learn.eu/news-events/news/a-new-era-for-research-and-innovation-2013-a-spotlight-on-the-relevance-for-european-partnerships> (Last accessed: 05.09.2022) [in English].
2. Commission Staff Working Document Accompanying the Document Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for LifeLong Learning SWD/2018/014 final – 2018/08 (NLE). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2018:0014:FIN> (Last accessed: 06.09.2022) [in English].
3. European Research Area. European Commission. 2021. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/era_en (Last accessed: 05.09.2022) [in English].
4. OECD. (2018a) Preparing our youth for an inclusive and sustainable world. The OECD PISA global competence framework. Paris. URL: <https://www.oecd.org/pisa/Handbook-PISA-2018-Global-Competence.pdf> (Last accessed: 08.09.2022) [in English].
5. Ілляхова М. (2019) Креативні практики у безперервному професійному розвитку науково-педагогічних працівників [Creative practices in continuous professional development of scientific and pedagogical workers]. *Український педагогічний журнал – Ukrainian Pedagogical Journal*, № 2. P. 38–44 [in Ukrainian].
6. Європейська довідкова рамка клjučових компетентностей для навчання впродовж життя. 2018 р. URL: <http://dlse.multy-course.com.ua/ua/page/15/53> (Last accessed: 25.08.2022) [in Ukrainian].
7. Європейська та Євроатлантична інтеграція. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/yevropejska-ta-yevroatlantichna-integraciya> (Last accessed: 26.08.2022) [in Ukrainian].
8. Кендєйкова А. (2022) Розвиток системи інтернаціоналізації освітнього процесу як пріоритет інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти [Development of the system of internationalization of the educational process as a priority of innovative development of postgraduate pedagogical education]. *Педагогічний вісник – Pedagogical bulletin*, № 1–2. 2022. Кривий Ріг, КЗ “КОІПО ім. В. Сухомлинського”. URL: https://znayshov.com/News/Details/pedahohichnyi_visnyk_1_2_2022 (Last accessed: 26.08.2022) [in Ukrainian].
9. Мінкульт хоче надати англійській мові особливий статус в Україні [The Ministry of Culture wants to give the English language a special status in Ukraine]. URL: <https://susplne.media/270601-minkult-hoce-nadati-anglijskij-movi-osoblivij-status-v-ukraini/> (Last accessed: 08.09.2022) [in Ukrainian].
10. Освітня подія року: Міжнародна серпнева педагогічна науково-практична конференція “Освіта, освітня – незламні у війні” Lokatsiya “Navchannya pedahohichnoyi elity” [Educational event of the year: International August Pedagogical Scientific and Practical Conference “Education, Educators – Unbreakable in War” Location “Teaching the Pedagogical Elite”]. URL: <http://umo.edu.ua/news/osvitnja-podija-roku-mizhnarodna-serpneva-pedahohichna-naukovo-praktichna-konferencija-osvita-osvitjani--nezlamni-u-vijni-lokacija-navchannya-pedahohichnoyi-elity> (Last accessed: 01.09.2022) [in Ukrainian].
11. Петренко Л. М. (2020) Стратегічні орієнтири професійного розвитку науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти [Strategic guidelines for the professional development of scientific and pedagogical workers in the conditions of open education]. *Вісник післядипломної освіти – Bulletin of postgraduate education*, № 13 (42). P. 170–184 [in Ukrainian].
12. Петренко Л. М., Романова Н. М., Пуховська Л. П., Султанова Л. Ю. & Олешко П. С. (2021) Моделі неперервного професійного розвитку педагогічних та науково-педагогічних працівників у контексті відкритої освіти [Models of continuous professional development of pedagogical and research-pedagogical workers in the context of open education]. *Професійний розвиток фахівців в умовах цифровізації суспільства: сучасні тренди – Professional development of specialists in the conditions of digitalization of society: modern trends*. P. 243–250 [in Ukrainian].
13. Проведено Lokatsiyu dlya rektoriv (dyrektoriv) zakladiv vyshchoyi ta pisliadyplomnoi pedahohichnoyi osvity za temoyu “NAVCHANNYA PEDAHOHICHNOYI ELITY” [Location for rectors (directors) of institutions of higher and postgraduate pedagogical education on the topic “TRAINING OF THE TEACHING ELITE”]. URL: <https://imzo.gov.ua/2022/08/19/provedeno-lokatsiiu-dlia-rektoriv-dyrektoriv-zakladiv-vyshchoi-ta-pisliadyplomnoi-pedahohichnoi-osvity-za-temoiu-navchannya-pedahohichnoyi-elity/> (Last accessed: 05.09.2022) [in Ukrainian].
14. Програма НАТО “Наука заради миру та безпеки”. URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/yevrointegraciya/nato> (Last accessed: 03.09.2022) [in Ukrainian].
15. Сидоренко В. В. (2019). Zabezpechennya yakosti osvitn'oho protsesu kursiv pidvyshchennya kvalifikatsiyi za riznymi modelyamy i formamy navchannya v umovakh vidkrytoyi osvity [Ensuring the quality of the educational process of advanced training courses according to various models and forms of education in the conditions of open education]. *Вісник післядипломної освіти – Bulletin of postgraduate education*, № 7 (36), pp. 82–88 [in Ukrainian].
16. Сидоренко В. В., Ілляхова М. В., Пономаревський А. С. (2019) Модернізація системи післядипломної педагогічної освіти в Україні в умовах європейської інтеграції [Modernization of the system of postgraduate pedagogical education in Ukraine in the conditions of European integration]. Assent Graphics Communications, Chicago, USA [in English].
17. Ukraina-2030: Doktryna zbalansovanoho rozvytku [Doctrine of balanced development]. Vydannia druhe. Lviv: Kalvariia, 2017, 164 p. [in Ukrainian].

Kaluzhna T., Samko A. Modernization of postgraduate education in Ukraine on the way to European integration

The article highlights ways to modernize the postgraduate education system in Ukraine in the context of European integration. A theoretical analysis of domestic and European legal documents, which were prepared as part of international projects, was conducted. The prospects for the development of continuous education in the conditions of European integration, which will contribute to Ukraine's active entry into the EU, are analyzed. The strategic priority areas of cooperation between Ukraine and the EU in the field of science, technology and innovation have been determined, taking into account national and global challenges, the achievements and potential of domestic science, the new strategic agenda of the EU. It has been established that the main factor in ensuring the openness of education is its technology, which is based on the use of digital technologies, Internet resources, distance learning technologies, which ensure the intensification, continuity and individualization of education.

It is noted that the integration of Ukraine into the global educational space requires constant improvement of the national education system, the search for effective ways to improve the quality of educational services, the testing and implementation of innovative pedagogical systems, the modernization of the content of education and the formation of appropriate open content, which involves the valuable use of knowledge, the development of key competencies, cognitive abilities and critical thinking of modern specialists, ensuring the continuity of education and training throughout life.

A set of measures aimed at accelerating the pace of integration into the European Research Area is recommended: implement the principles of a competitive educational virtual environment; develop individual educational trajectories of professional development and self-development of specialists; to develop and implement differentiated, multivariate, profile-diversified programs, models, forms of adult education taking into account their professional requests, individual needs, socio-economic requests and actualization of the development of creative industries. Recommendations are offered to ensure more active European integration processes in Ukraine in the field of postgraduate education.

Key words: European integration, postgraduate education, adult education, competences, open education, creative industries.

UDC 373.2.091.33:7.038.532

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.1.22>

Kardashov V., Chemerys H., Kardashov M.

**ETHNOCULTURAL TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF DESIGN EDUCATION
IN UKRAINE EUROPEAN INTEGRATION PROCESS**

The article reveals one of the problems of training future designers – understanding the globalization of the world and at the same time mastering the national culture, culture of ethnic design in research and project activities and its application, based on domestic and foreign ethnoculture and experience in this field. The global systemic crisis of spirituality has shown the need to change the world cultural order; revealed the shortcomings of the modern cultural system, and the need to develop alternatives to world spiritual development. That is why the discussion of the problems of realization of the goals of cultural development in the conditions of post-globalism is an extremely important and urgent task. For Ukraine, this problem and the time for national thinking are long overdue. Traditional Ukrainian art culture includes fine music, theater, poetry, dance and others widely and comprehensively reveals the spiritual aspects of life and ideals of the people. All these arts complement each other and develop based on the heritage of cultural traditions. The synergy of collective folk art of Ukrainians is revealed in the achievements of spiritual culture and traditions of the people, involving the sphere of pedagogical and scientific knowledge, ethical beliefs, aesthetic views, ritual aspects and others. Expedient and well-founded use of ethno-artistic traditions to identify countries, goods and services in the world, the preservation of national cultures remains a topical issue. Ethnodesign of modern graphics has inexhaustible potential and a source of inspiration for modern graphic artists and artists, cultivates ethno-aesthetic feelings in young people, and develops creative imagination, diligence, and love for nature of the native land of the younger generation, including students in higher education.

Key words: design, design-education, ethnodesign, ethnoculture, European integration, ethnic artistic traditions, national identification, Ukrainian artistic culture, ethno-aesthetic feelings.

(статтю подано мовою оригіналу)

Together with the problem of globalization of the world and education of the 21st century we must convey to students that the problem and time of national thinking is ripe for all of us. Because the tolerance of cultures can be said when they exist. It is clear that both of these opposing trends are based on the latest scientific and technological advances, advanced technologies and materials, focus on the latest art trends and the most demanding consumer demands.

Aesthetic attitude to life, knowledge of its history and culture – the basis of the development of a talented person, his creative potential. The teacher's educational activity is aimed at educating a rationally organized society: unchanging human nature, self-expression in art, harmonious existence in the natural environment, and the desire